

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРАВА ТА ПОЛІТИКИ

DOI <https://doi.org/10.32837/app.v63i0.3>

УДК 323.28:004.77

Кормич Л. І.* (НУ «ОЮА»)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6417-8620>

Кормич А. І. (НУ «ОЮА»)**

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2496-1186>

НОВИЙ ФОРМАТ ЗАГРОЗ МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ: ЧАС МЕРЕЖ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

NEW FORMAT OF THREATS OF INTERNATIONAL TERRORISM: AGE OF NETWORKS AND TECHNOLOGIES

***Liudmyla Kormych** – Doctor of History, Professor, Head of Political Theories Department, National University “Odesa Law Academy” (23, Fontanska Doroha St., Odesa, Ukraine).

****Anatolii Kormych** – PhD in History, Associate professor, Department of General Theoretical Jurisprudence, National University “Odesa Law Academy” (23, Fontanska Doroha St., Odesa, Ukraine).

Abstract

The present article provides an analysis of the content and features in which modern forms of international terrorism manifest themselves as a threat to the international security system. The article includes a description of current scientific developments in terms of content, classification, causes and consequences of the terrorism manifestation, and the basic ways to counteract this phenomenon. The

least investigated aspects of this problem are identified. The purpose and tasks of further scientific researches of the problems of the terrorist threat for the security of civilization development are outlined. A comparative analysis of traditional and new forms of terrorist activity has been made. The main tendencies of manifestation of terrorism are revealed. The drafts for main ways to prevent and overcome terrorist challenges in a globalized world are identified. The ways of international cooperation in the fight against this threatening phenomenon of world politics are grounded. Besides, the paper evaluates the effectiveness of modern methods of combating terrorism in different countries of the world. The particular attention is paid to contemporary types of terrorist activities, such as cyber-terrorism, "telephone terrorism", and threats of "nuclear terrorism". A networking organization, as a new format of international terrorism, is placed in the center of analysis, which is based on the specific examples of ISIS actions. The complexity of counteraction to transnational networks of terrorist organizations is discussed. The adequacy of response of the world community to terrorist actions with the introduction of innovative technologies is estimated.

Keywords: international terrorism, international security, transnational network of terrorist organizations.

Окреслюючи проблему пропонованого дослідження слід відзначити, що на сучасному етапі людство стикається з багатьма викликами і загрозами як своєму прогресивному розвитку так і існуванню в цілому. Однією з таких загроз виступає тероризм, який набув міжнародного характеру, змінює форми, але залишається за своєю суттю агресивною і насильницькою діяльністю. Профілактика, попередження та подолання такої загрози є важливим завданням практичної політики, що, в свою чергу, вимагає глибокого наукового обґрунтування шляхів його вирішення. Все це робить вивчення тероризму як суперечливого явища світового політичного процесу актуальним і в теоретичному, і в прикладному аспектах.

Аналіз основних досліджень та публікацій свідчить, що питання тероризму, в тому числі міжнародного, неодноразово розглядалися зарубіжними та вітчизняними авторами – фахівцями різних галузей наук: політологами, юристами, спеціалістами з державного управління. Зокрема, в рамках проблематики даного дослідження, слід виділити наукові розробки присвячені питанням змісту категорії тероризм (Laqueur, 1997; Войтович, 2010), класифікації та формам його прояву (Gerlach, 1987; Politi, 1997; Аллісон, 2007; Posluszna, 2015), з'ясування причин і наслідків та прогнозування форм і методів

профілактики і подолання цього загрозливого явища (Гассер, 1994; Буткевич, 2009), адекватності політичного і правового реагування та оцінки ефективності механізмів боротьби з ним (Bell, 1978; Бояр-Созонович, 1991; Калдор, 2015) та іншим важливим аспектам проблематики міжнародного тероризму.

Але багатовимірність даного явища світової політики ускладнює його комплексний аналіз. Так, навіть усталеної загальноновизнаної класифікації поки не створено, що, в свою чергу, продукує різні оцінки і сприйняття цього складного і неоднозначного явища. Одні розглядають його виключно як деструкцію і негатив, а інші вважають, за певних умов, єдино можливим форматом суспільних змін, які в перспективі передбачають спроможність здійснення і демократичних трансформацій.

Попри неоднозначність трактувань деякі загальні риси явища тероризму, на які наголошують дослідники, можна окреслити. Передусім, це стосується розкриття змістовного наповнення самого терміну тероризм. Його, головним чином, трактують як крайню форму екстремістської діяльності з використанням насильства, здійснювану задля залякування значної частини населення та примушення владних інституцій до змін і поступок. Основною причиною визначають наявність кризових ситуацій та існування глибоких конфліктів різного роду. Класифікують тероризм за суб'єктами, об'єктами, просторовими показниками, рівнем організації, ідеологічними спрямуваннями тощо (Політ. енцикл. сл., 2004, с. 655-656).

Разом з тим, слід враховувати, що сучасний тероризм набув принципово нового формату, потребуючи додаткового поглибленого наукового аналізу, що і визначило **мету** даної статті. Міжнародні терористичні організації засвоїли новітні форми і методи організації, що дозволяють долати кордони держав; адаптувались до впровадження іноваційних комунікаційних і інформаційних технологій, максимально використали можливості глобалізації, створивши унікальні транснаціональні мережеві організації (Кормич, Польовий, 2017, с. 83-93). І це нове специфічне явище є надзвичайно загрозливим в аспекті безпеки на всіх рівнях – національному, регіональному та глобальному і відносно будь-яких об'єктів: для людини, держави, суспільства та міжнародної спільноти. Саме такий аспект виступає об'єктом наукового аналізу в даній статті. Вона підпорядкована цілі дослідити специфіку функціонування сучасної мережевої моделі міжнародного тероризму та визначити особливості

застосування такими організаціями іноваційних технологій міжнародної комунікації.

Інтегративні процеси, що відбуваються на сучасному етапі цивілізаційного розвитку, підвищили роль і значення різних недержавних суб'єктів у міжнародній політиці. Це сприяло не лише позитивним тенденціям становлення глобального громадянського суспільства і формування системи міжнародного публічного управління, а й активізувало різноманітні маргінальні групи та об'єднання, які культивують розходження в трактовці внутрішніх та зовнішніх стратегій розвитку. Останнє створило ситуацію, коли держави опинилися у стані війни з певною категорією недержавних суб'єктів. Даний феномен означає зміни в еволюції державоцентричної системи міжнародних відносин, орієнтованих на принцип державного суверенітету; ліквідує монополію держави на війну і використання насильницьких методів боротьби. В громадському сприйнятті з'являються нові стереотипи, як: «США – проти «Аль – Каїди» чи “НАТО проти ІДІЛ”, потребуючи переосмислення загроз безпеці і відповідно засобів боротьби з ними.

Існування нових моделей терористичних організацій, передусім, мережевої, впливає на ситуацію в державах, міждержавні стосунки, глобалізаційні та дезінтегративні процеси у Світі. Вони можуть як сприяти налагодженню міждержавної взаємодії для ефективного протистояння терористичним загрозам, так і стимулювати конфронтацію держав та віднесення окремих держав до категорії держав-терористів, або зменшувати роль інституту держави в умовах активізації недержавних суб'єктів – терористичних організацій.

Правда стосовно останньої тези слід відразу зауважити, що деякому знеціненню інституту держави сприяли не лише виключно негативні явища типу функціонування мережевої терористичної моделі, а і цілком нормальні тенденції впливу на економіку, політику і культуру різних політичних співтовариств поза межами держави. Транснаціональна світова економіка, міжнародні стандарти поведінки і інтервенціоністські практики світових держав зменшували роль державного суверенітету, не гарантуючи, разом з тим, виконання однієї з центральних функцій держави – забезпечення безпеки громадян.

Частина нових державних утворень Азії, Африки, Латинської Америки чи Балканського півострова виявилися не здатні контролювати свої межі, мали неефективні державні інститути, не могли

гарантувати дієздатність правової системи. Вкрай низький рівень життя в них, корумпованість правлячої еліти стали сприятливим ґрунтом для нелегальних терористичних організацій, що створювали свої постійні бази в Пакистані, Афганістані, Судані, Сомалі, Йemenі, Сирії. Очільники та члени кримінальних мереж: терористичних, пов'язаних з організацією наркотрафіків, незаконними поставками зброї, торгівлею людьми, нелегальною міграцією тощо, стають, завдяки фінансовим можливостям від незаконних прибутків, фактичними хазяями на певних територіях, спонсуючи поширення власних специфічних ідей і цінностей і маючи привілеї екстериторіальності та повної свободи маневру.

Наприклад, з середини 1990-х рр. «Аль-Каїда» субсидувала в Афганістані рух «Талібан», чий загони бойовиків відіграли важливу роль в міжусобній війні. Забезпечуючи талібів усім необхідним – від грошей і живої сили до технічних засобів, «Аль-Каїда» ставала впливовою силою і загрозою для світової спільноти в її прагненні до розв'язання конфлікту та встановлення миру в регіоні. При цьому така мережева структура не несе ніяких зобов'язань ані перед населенням країн базування, ані навіть перед своїми рядовими членами, не обмежена у виборі цілей і засобів, має можливість отримувати приховану підтримку від своїх прибічників з будь-якої країни. Тим часом держави як суб'єкти світової політики обмежені широкими зобов'язаннями як внутрішнього (забезпечення безпеки власної території, громадян і так далі), так і міжнародно-правового плану. Це ускладнює боротьбу з терористичними мережами, виявлення та ліквідацію фінансових, політичних, юридичних й інших транснаціональних структур, які підтримують міжнародний кримінал в життєздатному стані, у тому числі усередині країн. Визначальним моментом тут виступає не відмінність потенціалів, а саме принцип організації.

Мережі є поліцентрічними структурами, що самоорганізуються, орієнтовані на вирішення конкретних завдань і є такими, що складаються з автономних (іноді тимчасових) груп. Для них характерні децентралізація влади і відповідальності, а також переважання горизонтальної спрямованості нежорстких зв'язків. Будучи відкритими структурами, мережі здатні до розширення, шляхом включення нових елементів, якщо ті вирішують аналогічні завдання і сповідають схожі цінності. Вони пристосовані до проникнення в органи влади і управління, завдяки корупційним практикам, мають стійкість і здат-

ність до регенерації. Мережі рухливі й тому більш життєздатні ніж жорстко централізовані організації звичайного типу, які існували і діяли раніше.

Так, тероризму другої половини XX ст. була притаманна наявність терористичного підпілля з різними «крилами», групами або фракціями. Одночасно існували і пов'язані з ним легальні політичні партії, покликані формулювати і оголошувати ідеї терористів. Прикладом таких організацій можна вважати структуровані терористичні організації, як «Ірландська республіканська армія» і баскські сепаратисти. А їх політичним уособленням стали відповідно партії «Шін Фейн» і «Єри Батасуна».

З екстремістами, організованими таким чином, можна було вести діалог, зав'язуючись з більш поміркованими елементами в їх керівництві. Такі контакти дозволяли частково запобігати абсолютно неконтрольованому насильству з боку бойових груп. Безумовно, в рядах терористів траплялися розколи, існувала загроза, що частина бойовиків вийде з-під контролю організації та буде вести власну гру. Проте, в цілому ситуація на певний час ставала більш контрольованою з існуванням окремих обмежень, які визнавали як норму і правило поведінки більшість представників та учасників організацій. Наприклад, баскські терористи взяли за правило здійснювати терористичні акти, дотримуючись наступних двох принципів: 1) терористичний акт здійснюється лише після публічного попередження про об'єкт теракту; 2) терористичний акт здійснюється проти державної адміністрації або поліцейських сил, а не проти звичайних громадян. Це сприяло адекватності захисту і зменшувало рівень масовості жертв загроз.

Стара модель тероризму припускала наявність ідеологічного центру і бойової організації при ньому та навколо нього. Фінансові можливості подібних організацій були обмеженими, а структури управління уразливими. Подібного роду організації потребували спонсорства (фінансового і політичного), головним чином – ззовні. Все це робило їх більш уразливими, полегшуючи боротьбу з ними і, разом з тим, створюючи можливості профілактичних заходів, завдяки яким вплив на помірковані елементи міг забезпечити поступову інтеграцію в площину формальних взаємин в суспільстві значної їх частини.

При новому сучасному мережевому типі організації неможливо виділити головну організуючу ланку. «Центр» в мережі існує лише в ідейному, ідейно-політичному та іноді (але не обов'язково) у фінансовому сенсах. Оперативно і організаційно в мережі не буває

центру, а значить фактично не буває «наскрізної» ієрархії. Мережа може бути керованою тільки з відома самих керованих. Кожен з вузлів самостійно і значною мірою безконтрольно коригує свої програмні установки і акції. І відсутність ієрархічного підпорядкування – не дефект, а невід’ємна властивість мережі, що надає їй додаткову гнучкість і стійкість. Учасники мережі – добровільна коаліція. Вихід когось з них з боротьби не здатний паралізувати діяльність мережі в цілому.

Трансформація терористичних співтовариств відбувається останніми роками саме шляхом освоєння мережевих форм організації. Ця тенденція проявляється навіть стосовно раніше цілком ієрархічних організацій і структур. Наприклад, при традиційній і централізованій організації як ФАТХ виникли горизонтально інтегровані, побудовані за мережевим принципом і здатні підключитися до міжнародної терористичної мережі групи «Бригад мучеників Аль-Акси».

Мережева модель організації дозволяє їй досягати більшої конспіративності і ефективності. Їй легше фінансувати себе, оскільки в умовах глобалізації практично неможливо прослідкувати рухи призначених терористам спонсорських грошей. Інколи відбувається зрощування окремих ланок транснаціонального криміналу і транснаціонального фінансового бізнесу.

У зв’язку з поширенням інформаційних технологій у терористичних організаціях з’являється можливість швидко координувати свої акції. При цьому ідеологічний центр може не брати безпосередньої участі в підготовці операцій в конкретному місці, обмежуючись загальним керівництвом і постановкою завдань. Це створює враження фантомності організації в цілому. Не випадково ряд авторів висловлює сумніви навіть в самому факті існування «Аль-Каїди», вважаючи за краще посилаючись на «міф» про неї, як на елемент інформаційно-психологічного тиску терористів на громадську думку.

Можна виділити три основні варіанти організації терористичних мереж.

Перший – сегментована, поліцентрична, ідеологічно інтегрована мережа (SPIN – segmented, polycentric, ideologically integrated network). Вона вважається найнебезпечнішою, бо це чітко внутрішньо згуртована і легко керована модель, здатна на оперативні дії. Згідно з оригінальним тлумаченням терміну “сегментованість” означає наявність багатьох груп, “поліцентричність” передбачає наявність багатьох лідерів та центрів керування, нарешті “ідеологічна

інтегрованість” характеризує зв’язаність всієї мережі ідеологічними зв’язками (Gerlach, 1987, p. 105)

Другий – багатоцільові терористичні групи (Multiple-issue-terrorism), які характеризуються “намаганнями всеосяжної трансформації суспільства виділяючи цілий ряд проблем” (Posluszna, 2015, p. 12) та включають такі види як: лівий та правий тероризм, релігійний та національно-релігійний тероризм, екологічний тероризм. Вони мають багато цілей та нестійкі мотиви. Подібні терористичні мережі здатні абсорбувати різномірний людський потенціал від злочинців до представників тіньового бізнесу. Іноді на базі переплетення декількох мереж такого типу (власне терористичних, наркоторговельних, контрабандних тощо) можуть виникати цілі мережеві конгломерати, з непередбачуваними можливостями, які вкрай важко оцінити і, відповідно, на дії яких важко адекватно і своєчасно реагувати.

Третій – вузько спеціалізовані терористичні групи (Single-issue-terrorism), що характеризуються спрямуванням на “одну єдину визначену проблему” – расизм, екологічні проблеми конкретних місцевостей, заборона абортів, права тварин, тощо (Posluszna, 2015, p. 12). За будь якої їх кількості, вони об’єднані вимогами одного роду (так зване «тунельне бачення» проблем). До цієї групи відносять правих і лівих радикалів, найбільш агресивних захисників прав тварин, супротивників абортів, борців за заборону генної інженерії тощо. Внаслідок вузькості соціальної бази вони не розглядаються як загроза сучасному світопорядку, але існує небезпека їх подальшого злиття з іншими типами мереж, або власного виокремлення у більш могутню політичну силу, внаслідок змін суспільної пріоритетності проблеми, якою вони опікуються. І тоді будь-яке вузьке питання може стати приводом для масових заворушень та ще й з застосуванням насильства. Так, наприклад, екологічні гасла можуть використовуватись для руйнації інфраструктури чи потенційно небезпечних об’єктів, а носії сучасних технологічних знань звинувачуватись у небезпечному втручанні в природне середовище людського буття тощо.

Говорити про глобальну терористичну мережу в строгому сенсі можна стосовно «Аль-Каїди» та ІДІЛ. Ці мережі – не монолітна організація, а конгломерат рухів і організацій, що дотримуються загального стратегічного бачення ситуації і методів боротьби. Щоправда, навколо самого бен Ладена існувало «тверде ядро» його послідовників. Але в основному подібні організації багатонаціональні і не однорідні в політичному плані. Складно визначити, хто займає

в них пост керівника. Це посилює їх невразливість. Ідеологія оновлення ісламу перетворена ними в агресивну глобальну політичну ідеологію, що легко засвоюється і поширює діяльність цих організацій зі Сходу на Європу. Вони мають чимало прибічників в різних європейських країнах, при чому не лише серед мігрантських кіл, а і серед окремих представників корінного населення. Таке розширення ореолу впливу являє додаткову загрозу безпеці і на національному, і на міжнародному рівнях. Цим обумовлюється нагальна потреба деталізованого вивчення різноманітних аспектів даної проблематики.

На сучасному етапі в наукових розробках виділяються ряд основних мегастратегій терору.

По-перше, він виступає як метод примусу сильних слабкими. Цей метод дозволяє слабкішим суб'єктам, не обмежених правилами, впливати на дії сильнішого супротивника, який змушений дотримуватись певних норм заради безпеки людей. Подібній стратегії відповідає визначення тероризму, як системи використання насильства для досягнення політичних цілей за допомогою примусу до здійснення дій на користь терористів, щоб уникнути реалізації останніми загроз по відношенню до певних осіб і груп, до об'єктів життєзабезпечення суспільства, джерел підвищеної небезпеки для людей і навколишнього середовища.

По-друге, терор стає способом ведення війни окремими державами. Йдеться про раціональний і усвідомлений вибір тактики терору з боку слабкішого державного або квазідержавного утворення (а тепер ще й екстериторіальної мережі) в боротьбі з сильнішим супротивником. Як приклад американськими і ізраїльськими дослідниками розглядається Палестинська автономія. В період другої інтифади керівництвом ряду палестинських терористичних організацій (передусім ХАМАС) була зроблена ставка на проведення численних терористичних атак території Ізраїлю, у тому числі з використанням «шахідів». Терор розглядався не просто як засіб тиску на сильнішого опонента, а як спосіб ведення бойових дій на території супротивника. Тероризм виступив дієвим і прийнятним (з точки зору співвідношення критеріїв вартість/ефективність) засобом ведення бойових дій, завдаючи максимальної шкоди супротивникові слабшою у військово-технічному відношенні стороною за мінімальних власних витрат. Подібна тактика використовується і сьогодні, прикладом чого може бути масовий ракетний обстріл території Ізраїлю у 2019 році з боку палестинських екстремістів.

Терор може використовуватись і як засіб революційного перетворення. До останнього часу ця стратегія перебувала на озброєнні тих організацій, що вже сходять зі світової арени, але які ставили перед собою соціально-політичні цілі. Але вона виявилася затребувана такими псевдорелігійними організаціями, як «Аум сінріке» в Японії. Мета таких терористських груп – створення нового світу шляхом повного руйнування старого.

В реальності спостерігається взаємне переплетення всіх цих різних стратегій. При цьому сучасність надає терористам широкі можливості у виборі зброї. Окрім звичної вогнепальної і холодної зброї в їх розпорядженні можуть виявитися зброя масового знищення або новітні інформаційні технології, здатні продукувати кібертероризм. Все це збільшує загрози безпеці.

Найчастіше використовуються традиційні форми терору: захоплення заручників, захоплення засобів пересування, підри्व будівель, транспортних засобів, об'єктів інфраструктури з використанням звичайних видів зброї. Однак навіть в таких випадках це достатньо криваві за наслідками дії. Наприклад, 8 терористичних актів, здійснених ісламськими екстремістами 21 квітня 2019 року в Шрі-Ланці під час святкування католицького Великодня в культових спорудах і готелях, забрали життя майже 250 людей, а кількість постраждалих перевищила 500 осіб (Sri Lanka attacks, 2019). В травні 2019 року джихадистами були здійснені 4 терористичні атаки на християнські церкви Буркіна-Фасо з людськими жертвами, а починаючи з 2015 жертвами таких терактів стало більше 400 осіб (The fourth church attack in Burkina Faso within a month, 2019). І подібні трагедії відбуваються в різних країнах Світу.

Та існують і нові більш широкі і загрозливі можливості. Так, тероризм із застосуванням зброї масового ураження не потребує нових організаційних форм, але вимагає специфічного психологічного профілю самих терористів і наявності у них цілей, що не припускають вибіркової при проведенні акцій. При цьому загибель людей може виступати не метою, а побічним наслідком дій терористів (наприклад, акції секти «Аум сінріке» були покликані прискорити наближення «кінця світу»). Проведення подібних терактів досить складно попередити технічно, а їх ефективність важко прогнозувати. З десятка терактів із застосуванням хімічних засобів (зарину), зроблених цією сектою, на щастя лише одна виявилася надзвичайно важкою за наслідками (12 загиблих і більше 1000 потерпілих у метро в Tokio) (Martin, 2018).

Кібертероризм виглядає найтехнологічнішим і не пов'язаним безпосередньо із загибеллю людей. Проте втручання в роботу електронних систем управління за допомогою хакерства і створення комп'ютерних вірусів може обумовити надзвичайно небезпечні ситуації і привести до непередбачуваних наслідків. Такі дії здатні руйнувати фінансові системи, системи військового управління, управління екологічними об'єктами тощо. Відсутність потреби організації та складного устаткування робить такий вид тероризму поширеним і небезпечним, нав'язуючи міжнародному співтовариству власні правила гри. Тому надзвичайно важливо, щоб держави світу об'єднали свої ресурси для боротьби з транснаціональною небезпекою терористичних мереж будь-якого типу. Подібні загрози усвідомлюють всі країни, про що свідчать кроки, зроблені США, державами ЄС, які започаткували спеціальні центри боротьби з кіберзлочинністю та розробляють сучасні програми протидії такому формату тероризму. Україна також посилила контрдіяльність аналогічної спрямованості після кібератак на системи державного управління з використанням вірусних програм у 2019 році. Створюються спеціальні підрозділи, здатні протистояти сучасним викликам. Іноді навіть примітивний "телефонний тероризм", який значно поширився в Україні останнім часом, наносить суттєву фінансову, психологічну та організаційну шкоду суспільству.

Тому аналіз різних форм і методів терористичної діяльності, попри існуючу специфіку прояву, дозволяє зробити **висновки**, що позитивний результат може бути досягнутий лише на основі застосування комплексного механізму профілактики і боротьби з явищами тероризму. Такий механізм передбачає використання засобів просвітницької діяльності, гуманітарної допомоги людям, особливо в регіонах, що потерпають від конфліктів та соціальних криз. Також важливим елементом виступає незворотність відповідальності за терористичні злочини. Все це разом узятє потребує і правової регламентації, і спільних практичних дій.

Таким чином, сьогодні явище тероризму існує як велика загроза національній і міжнародній безпеці, що потребує зосередження ресурсів для його подолання і формування механізму гарантій безпеки. Необхідно створити дієву систему профілактики та боротьби з тероризмом, яка включає як можливості окремих держав, так і міжнародної спільноти в цілому. При цьому, враховуючи новий формат явища тероризму, слід постійно вдосконалювати способи боротьби з ним,

віднаходити найсучасніші методики, адекватні змісту і обсягу можливих наслідків таких загроз. Новітні виклики потребують і інноваційних відповідей, щоб держави і народи не ставали заручниками міжнародного тероризму. Терористичні мережі, ядерна загроза, кіберзлочинність тощо не повинні стояти на заваді прогресивного розвитку людства. І розходження в їх оцінках не можуть заважати створенню моделі спільної адекватної відповіді, яка має бути ефективною та виступати запорукою безпеки для людини, держави, спільноти.

Література:

- Аллісон Г. (2007). *Ядерный терроризм: самая страшная, но предотвратимая катастрофа*. М.: ЛКИ.
- Бояр-Созонович Т.С. (1991). *Международный терроризм: политико-правовые аспекты*. Киев. Одесса: Лыбидь.
- Буткевич С. А. (2009). Щодо фінансування та протидії фінансуванню тероризму. *Право і безпека*, 1, 55–60.
- Войтович Р. (2010). Глобальний тероризм як виклик суспільному розвитку. *Вісник НАДУ*, 4, 5–17.
- Гассер Х.-П. (1994). *Запрет на акты террора в международном гуманитарном праве*. Изд-во Международного Комитета Красного Креста.
- Калдор М. (2015). *Новые и старые войны: организованное насилие в глобальную эпоху*. М.: Изд-во Института Гайдара.
- Кормич Л. І., Польовий М. А. (2017). *Світовий політичний процес: глобальний і національний вимір*. Одеса: Фенікс.
- Політологічний енциклопедичний словник* (2004). За ред. Ю. Шемпученка, В. Бабкіна, В. Горбатенка. К.: Генеза.
- Bell J. B. (1978). *A time of terror: how democratic societies respond to revolutionary violence*. New York. Basic Books.
- Gerlach L. (1987). Protest Movements and the Construction of Risk. In B.B. Johnson and V.T. Covello, eds. *The Social and Cultural Construction of Risk*. Boston: D. Reidel Publishing Co, 103– 145.
- Laqueur W. (1977). Interpretations of Terrorism – Fact, Fiction and Political Science. *Journal of Contemporary History*, Vol. 12, No. 1, 1–42.
- Martin A. (2018). 1995 Aum sarin attack on Tokyo subway still haunts, leaving questions unanswered. *The Japan Times*. March 19. <<https://www.japantimes.co.jp/news/2018/03/19/national/>

crime-legal/1995-aum-sarin-attack-tokyo-subway-still-haunts-leaving-questions-unanswered/>.

Politi A. (1997). *European Security: The New Transnational Risks*. Alencon. Institute for Security Studies of Western European Union.

Posluszna E. (2015). *Environmental and Animal Rights Extremism, Terrorism, and National Security*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Sri Lanka attacks: What we know about the Easter bombings (2019). *BBC News*. 28 April. <<https://www.bbc.com/news/world-asia-48010697>>.

The fourth church attack in Burkina Faso within a month (2019) *La Croix International*. May 27. <<https://international.la-croix.com/news/the-fourth-church-attack-in-burkina-faso-within-a-month/10187#>>.

References:

Allison G. (2007). *Yadernyyiyy terrorizm: samaya strashnaya, no predotvratimaya katastrofa* [Nuclear terrorism: the most terrible, but preventable catastrophe]. M.: LKI. [in Russian].

Bell J. B. (1978). *A time of terror: how democratic societies respond to revolutionary violence*. New York. Basic Books.

Boyar-Sozonovich T. S. (1991). *Mezhdunarodnyiy terrorizm: politiko-pravovyye aspektyi* [International Terrorism: political and legal aspects]. Kiev-Odessa: Lyibid. [in Ukrainian].

Butkevych S. A. (2009). Shchodo finansuvannia ta protydyi finansuvanniu terroryzmu [Concerning financing and counteraction to terrorist financing]. *Pravo i bezpeka* [Law and Security], No. 1, 55–60. [in Ukrainian].

Gasser H.-P. (1994). *Zapret na aktyi terrora v mezhdunarodnom gumanitarnom prave* [Prohibition of acts of terror in international humanitarian law]. Izd-vo Mezhdunarodnogo Komiteta Krasnogo Kresta. [in Russian].

Gerlach L. (1987). Protest Movements and the Construction of Risk. In B.B. Johnson and V.T. Covello, eds. *The Social and Cultural Construction of Risk*. Boston: D. Reidel Publishing Co, 103–145.

Kaldor M. (2015). *Novyye i staryie voynyi: organizovannoe nasilie v globalnuyu epohu* [New and Old Wars: Organized Violence in the Global Era]. M.: Izd-vo Instituta Gaydara. [in Russian].

Kormych L. I., Polovyi M. A. (2017). *Svitovyi politychnyi protses: hlobalnyi i natsionalnyi vymir* [World Political Process: Global and National Dimension]. Odesa: Feniks. [in Ukrainian].

Laqueur W. (1977). Interpretations of Terrorism – Fact, Fiction and Political Science. *Journal of Contemporary History*, Vol. 12, No. 1, 1–42.

Martin A. (2018). 1995 Aum sarin attack on Tokyo subway still haunts, leaving questions unanswered. *The Japan Times*. March 19. <<https://www.japantimes.co.jp/news/2018/03/19/national/crime-legal/1995-aum-sarin-attack-tokyo-subway-still-haunts-leaving-questions-unanswered/>>.

Politi A. (1997). *European Security: The New Transnational Risks*. Alencon. Institute for Security Studies of Western European Union.

Politologichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Politology Encyclopedic Dictionary] (2004). Yu. Shemshuchenko, V. Babkin, V. Horbatenko eds. K.: Heneza. [in Ukrainian].

Posluszna E. (2015). *Environmental and Animal Rights Extremism, Terrorism, and National Security*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Sri Lanka attacks: What we know about the Easter bombings (2019). *BBC News*. 28 April. <<https://www.bbc.com/news/world-asia-48010697>>.

The fourth church attack in Burkina Faso within a month (2019). *La Croix International*. May 27. <<https://international.la-croix.com/news/the-fourth-church-attack-in-burkina-faso-within-a-month/10187#>>.

Voitovych R. (2010). Hlobalnyi terroryzm yak vyklyk suspilnomu rozvytku [Global Terrorism as a Challenge to Social Development]. *Visnyk NADU* [Herald of NADU], 4, 5–17. [in Ukrainian].

Анотація

Кормич Л. І., Кормич А. І. Новий формат загроз міжнародного тероризму: час мереж та технологій. – Стаття.

Стаття присвячена аналізу змісту та особливостей прояву сучасних форм міжнародного тероризму як загрози системі міжнародної безпеки. Дана характеристика рівня наукових розробок стосовно причин та наслідків прояву тероризму на сучасному етапі. Визначаються основні способи попередження та подолання терористичних викликів в умовах глобалізації. Обґрунтовуються шляхи міжнародної співпраці в боротьбі з цим загрозливим явищем світової політики. Розглядається складність протидії транснаціональним мережевим терористичним організаціям. Оцінюється адекватність реагування світової спільноти на терористичні дії із запровадженням інноваційних технологій.

Ключові слова: міжнародний тероризм, міжнародна безпека, транснаціональні мережеві терористичні організації.